

**Завойських Ю.А.** **УДК 330.565 (477)**  
**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО ІННОВАЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА**

***Анотація.** У статті досліджено регіональний аспект інноваційного розвитку як джерело конкурентних переваг в умовах глобалізації економіки. Розглянуто європейський досвід формування політики міжрегіонального інноваційного співробітництва, виявлено характерні особливості її реалізації. Враховуючи регіональні різноманіття України та неможливість перенесення досвіду формування інноваційних зв'язків на рівні окремого регіону якої-небудь окремої країни і обґрунтовано необхідність пошуку самостійних підходів до формування політики міжрегіонального інноваційного співробітництва, заснованих на синтезі вітчизняного і світового досвіду. Визначено актуальність розробки стратегії якісного розвитку України, в основі якої – створення раціональних взаємин «держава-регіон», в т.ч. і в області розвитку інноваційного співробітництва.*

***Ключові слова:** інноваційний розвиток, міжрегіональне співробітництво, регіон, глобалізація економіки, політика, стратегія.*

***Анотация.** В статье исследован региональный аспект инновационного развития как источник конкурентных преимуществ в условиях глобализации экономики. Рассмотрен европейский опыт формирования политики межрегионального инновационного сотрудничества, определены характерные особенности ее реализации. Учитывая региональное многообразие Украины и невозможность перенесения опыта формирования инновационных связей на уровне отдельного региона какой-либо отдельной страны и обоснована необходимость поиска самостоятельных подходов к формированию политики межрегионального инновационного сотрудничества, основанных на синтезе отечественного и мирового опыта. Аргументирована актуальность разработки стратегии качественного развития Украины, в основе которой, – создание рациональных взаимоотношений «государство-регион», в т.ч. и в области развития инновационного сотрудничества.*

***Ключевые слова:** инновационное развитие, межрегиональное сотрудничество, регион, глобализация экономики, политика, стратегия.*

***Summary.** In the article was researched the regional aspect of innovative development as a source of competitive advantages under the conditions of economic globalization. The European experience of formation of inter-regional innovative collaboration was analyzed, were defined the typical features of its realization. The strategies of EU were examined in the sphere of different programs of funding the researches and innovations. The examples of international regional collaboration, which were directed at the potency unification of leading European regions in solving of global development problems, were provided. The possibility of new innovative strategies research, which are directed at concentrating of resources and knowledge, their connection with limited spectrum of economic activity priority, that will give an opportunity to regions to be competitive in a global economy, was grounded. The realization of such a strategy on the basis of specialization will give an opportunity to the regions to use the advantages of amount and diffusion of knowledge. Taking into account the regional variety of Ukraine and impossibility of transferring the experience of innovative bounds formation on the level of separate region of any single state was grounded the necessity of independent approaches search to the formation of inter-regional innovative collaboration, which are based on foreign and national synthesis. The topicality of research of quality development strategy of Ukraine, which contains the creation of rational relationships "state-region", as well as in the field of innovative collaboration development, was grounded.*

***Keywords:** innovative development, inter-regional collaboration, region, economic globalization, policy, strategy.*

**Постановка проблеми.** В умовах розвитку «нової економіки» активність політики міжрегіонального інноваційного співробітництва перетворюється на ефективний чинник розвитку, що зумовлює інтерес до світового досвіду її формування. Вивчення принципів і основ формування політики міжрегіонального інноваційного співробітництва доцільно починати з визначення характерних особливостей низки країн; шляхів і методів, якими країни укріплюють свої інноваційні позиції.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженню проблем міжрегіонального співробітництва присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених – С.Гвоздинського, Л. Хопкінсона, Н. Шелюбської та ін.

**Невирішені частини проблеми.** Проте європейський досвід формування політики міжрегіонального інноваційного співробітництва потребує подальшого розгляду, що і є метою даної роботи.

**Основні результати дослідження.** У останні десятиліття увага економістів і політиків зосередилася на регіональному аспекті інноваційного розвитку як джерелі конкурентних переваг в умовах глобалізації економіки. Частково, це обумовлено розповсюдженням історій успіху високодинамічних регіонів і індустріальних районів, які інтенсивно використовували місцеві і регіональні активи для досягнення інноваційних результатів і високої конкурентоспроможності [1].

За останні роки в країнах ЄС значно зросло значення міжрегіонального науково-технічного та інноваційного співробітництва. Поява нових технологій і глобалізація економіки, а також обмеженість урядових бюджетів привели до підвищення ролі регіонів у здійсненні економічної діяльності. У результаті регіональні власті все ширше налагоджують контакти із зацікавленими кругами за кордоном на субрегіональному рівні. Одночасно регіональні проблеми вирішуються шляхом тісних контактів центрального уряду і місцевих властей, оскільки останнім краще відомі технічні, економічні і соціальні потреби регіонів. Таким чином, останніми роками все більш тісно переплітаються три рівні формування регіональної політики – політика, здійснювана самими регіонами, регіональний компонент федеральної інноваційної політики і наднаціональної політики ЄС [2].

Починаючи з 1990-х рр., можна спостерігати виразне зрушення в цілях регіональної політики в індустріалізованих країнах від зниження регіональної нерівності до розвитку місцевих (ендогенних) малих і середніх підприємств (МСП) і інновації в регіонах за допомогою регіональних систем підтримки інновації. Цей підхід, заснований на «місцевих» пріоритетах (place-based approach), – філософська основа сучасних реформ політики кохезії (cohesion) – (політика Європейського союзу, направлена на скорочення відмінностей між рівнем соціально-економічного розвитку різних регіонів і відсталості менш розвинених регіонів) Європейського Союзу на період після 2013 р., а також основа нової стратегії зростання Адміністрації Обама в США [3].

У 1995 р. Європейський Союз започаткував масштабну програму підвищення інноваційної спроможності регіонів – платформу регіональної інноваційної стратегії (RIS platform), основною метою якої є формування системи загальних принципів реалізації інноваційної політики ЄС на мезорівні з урахуванням специфічних рис та трендів розвитку окремих регіонів. На сьогодні вона охоплює всю територію ЄС та включає 152 регіональні інноваційні стратегії (PIC) у 25 країнах-учасницях, 145 програм дій щодо імплементації PIC, 13 спеціалізованих інноваційних мереж, мережу трансферу технологій та обміну досвідом «Інноваційні регіони Європи» (IRE Network) та інші паралельні програми [184]. Ключові механізми та інструменти фінансування платформи RIS передбачені Рамковими програмами ЄС (РП). Протягом періоду 2007-2013 рр. функціонуватиме сьома РП, яка відіграватиме роль своєрідної консолідуючої основи всіх європейських ініціатив, пов'язаних з інноваційним розвитком [4].

Отже, визнаючи високу внутрішню диверсифікованість економічного простору, а, значить, різноманіття варіантів регіональної інноваційної політики, Європейський Союз великі зусилля направляє на даному етапі на створення мережі між регіонами для обміну інформацією, досвідом, для взаємодії і координації зусиль. Так, у мережу Innovative Regions in Europe-IRE-Network входить більша частина регіонів країн Євросоюзу.

В даний час ЄС переходить до нової стратегії стимулювання інновацій, що передбачає зростання витрат на НДДКР, створення єдиного наукового і інноваційного загальноєвропейського простору. У 2000 році Європейський союз узяв курс на створення конкурентоздатної, динамічної економіки, заснованої на знаннях. В зв'язку з цим пріоритетними напрямками діяльності ЄС стали три області: науково-технічна, інноваційна і освітня. Зокрема, до вже існуючої п'ятирічної Рамкової програми НДДКР планується додати нову програму по конкурентоспроможності і інноваціям (2007 – 2013 роки). У розвиток цієї стратегії передбачено вживання кардинальних заходів по зміцненню науково-технічного потенціалу, розвиток вертикальної і горизонтальної координації інноваційної діяльності в ЄС, створення єдиного європейського дослідницького і інноваційного простору з урахуванням реалій розширення ЄС.

Основний принцип дії ЄС – принцип додатковості, тобто ЄС робить заходи тільки тоді, коли країни-члени не можуть досягти даних цілей самостійно, або, враховуючи їх важливість і масштабність, вони можуть бути вирішені тільки під егідою ЄС. До теперішнього часу в Євросоюзі прийнято шість рамкових програм НДДКР ЄС, програму «Єврика». Реалізація сумісних проектів здійснюється в рамках програми «Співробітництво в області наукових і технічних досліджень», сформованої в 1970 році. В даний час в Євросоюзі здійснюється сьома Рамкова програма НДДКР на 2007 – 2013 роки [5].

Європейський союз в своїй стратегії «Європа 2020», прийнятої в 2010 р., першим з семи пріоритетних напрямів стратегії називає Інноваційний союз, покликаний, крім іншого: об'єднати зусилля країн ЄС в створенні Європейського простору для досліджень і інновацій; задіювати Європейські інноваційні партнерства між Євросоюзом і державами – членами ЄС для прискорення розвитку і перерозподілу технологій; просувати наукові партнерства і підсилувати взаємодію освіти, бізнесу і інновацій [6].

Нова стратегія ЄС у сфері міжрегіонального інноваційного співробітництва в основному реалізовуватиметься через програму «Горизонт 2020» – програму ЄС по фінансуванню досліджень і інновацій, яка планує почати свою роботу в 2014 році, – а також через сумісні ініціативи за участю країн-членів ЄС. Крім програми «Горизонт 2020», яка є абсолютно відкритою для міжрегіональної участі, передбачені також цільові заходи спільно з ключовими партнерами і регіонами, направлені на вирішення соціальних проблем, розробку промислових технологій і технологій нових можливостей. З метою зміцнення міжрегіонального наукового співробітництва і додання йому необхідної спрямованості передбачається розробка багаторічних програм співпраці з країнами і регіонами, ключовими партнерами ЄС, що є, в цій області. Нова стратегія також закликає удосконалювати політичний діалог з партнерами і процес збору інформації в рамках запропонованої ініціативи по створенню Обсерваторії по дослідженнях і інноваціям.

Введення останніми роками в ЄС нового покоління інноваційних субнаціональних або місцевих (place-based) «стратегій розумної спеціалізації» - Smart Specialisation Strategies, обґрунтовано тим, що концентруючи ресурси знань і сполучаючи їх з обмеженим спектром пріоритетної економічної діяльності, регіони можуть стати – і залишатися – конкурентоздатними в глобальній економіці. Такий тип спеціалізації дозволяє регіонам використовувати переваги масштабів, розмірів і дифузії створення і використання знань, що є важливим двигуном продуктивності [3].

Яскравим прикладом такої міжрегіональної співпраці є об'єднання регіонів Італії, Іспанії, Німеччини та Франції, що отримало назву «Чотири двигуни Європи». «Чотири двигуни Європи» – це неформальне об'єднання чотирьох високорозвинутих регіонів Європи, до складу якого входять Баден-Вюртемберг (Німеччина), Ломбардія (Італія), Рони-Альпі (Франція) і Каталонія (Іспанія). Об'єднання утворилося під час зустрічі керівників цих регіонів 9 вересня 1988 року в Стокгольмі в результаті підписання меморандуму про довготермінову співпрацю, що передбачав розвиток міжрегіональної співпраці у сферах економіки, науки та культури.

Основні напрями, цілі та завдання об'єднання визначені у меморандумі про співпрацю та полягають у такому: покращення інфраструктури (зокрема, телекомунікаційної та транспортної); поглиблення співпраці у галузі наукових досліджень та технологій; співпраця у сфері розвитку економічно слабких регіонів; зміцнення співпраці у сфері мистецтва та культури; спільне представництво об'єднання на різних рівнях.

Конкретні напрями діяльності «чотирьох двигунів Європи» визначаються на підставі спільного рішення президентів регіонів-членів, що приймаються в ході щорічної конференції президентів. Співпраця в рамках «Чотирьох моторів Європи» базується на принципі інституційної гнучкості, що передбачає відсутність постійного бюрократичного апарату. Управління об'єднанням регіонів здійснюється одним з чотирьох регіонів, що обирається, як правило, на рік. Головуючий регіон виконує усі організаторські функції та завдання. Таким чином, «Чотири двигуни Європи» – унікальний приклад міжнародного регіонального співробітництва, що об'єднує потенціал провідних європейських регіонів у вирішенні глобальних проблем розвитку цих регіонів [7, с. 11].

**Висновок.** Отже, врахування сучасних економічних реалій диктує необхідність розробки стратегії якісного розвитку України, в основі якої – створення раціональних взаємин «держава-регіон», в т.ч. і в області розвитку інноваційного співробітництва. Проте регіональне різноманіття України виключає можливість перенесення досвіду формування інноваційних зв'язків на рівні окремого регіону якої-небудь окремої країни і обумовлює необхідність пошуку самостійних підходів до вирішення даної проблеми, заснованих на синтезі вітчизняного і світового досвіду.

#### Джерела та література:

1. Хопкинсон Л. Поддержка инновации на уровне регионов и муниципалитетов (руководство для государственных служащих) [Электронный ресурс] / Л. Хопкинсон. – Режим доступа : [www.uuis.com.ua/files/Hopkinson.pdf](http://www.uuis.com.ua/files/Hopkinson.pdf)
2. Шелюбская Н. Новые направления инновационной политики ЕС / Н. Шелюбская // Проблемы теории и практики управления. – 2003. – № 4. – С. 63-68.
3. European Innovation, Communication and information Unit, European Commission's Enterprise and Industry DG, March 2006. – 89 p.
4. The Seventh Framework Programme (FP7). – European Commission Research Directorate General. – 2007. – 167 p.
5. Обоснование по разработке проекта межгосударственной целевой программы инновационного сотрудничества государств - участников СНГ на период до 2020 года.
6. Новая Европейская стратегия «Европа 2020» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://eulaw.ru/content/307>
7. Гвоздинський С. Л. «Чотири двигуни Європи»: досвід міжрегіонального співробітництва європейських регіонів / С. Л. Гвоздинський // Українсько-російське порубіжжя: стан та перспективи співробітництва: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Харків: ХНУ ім. Каразіна, 2010. – С. 11-13.

Татарченко О.М.

УДК 330.565 (477)

### СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

*Анотація.* Запропоновано структуру та логіку побудови стратегії міжрегіонального співробітництва. Стратегію міжрегіонального співробітництва виражено через комплекс довгострокових цілей, завдань і напрямів узгоджених дій регіональних і державних органів влади, владних структур територій, що співробітничать, на досягнення головної мети – підвищення добробуту населення регіону за допомогою використання його економіко-географічних переваг на основі створення стійкої і збалансованої системи міжрегіональних і міждержавних взаємозв'язків. Стратегію міжрегіонального співробітництва представлено як трирівневу систему, що включає стратегічну мету та напрями розвитку, стратегічні дії міжрегіонального співробітництва. Обґрунтовано етапи оцінки факторів розвитку міжрегіонального співробітництва.

**Ключові слова:** міжрегіональне співробітництво, регіон, стратегія, система, фактори, механізм.

*Анотація.* Предложена структура и логика построения стратегии межрегионального сотрудничества. Стратегия межрегионального сотрудничества выражена посредством комплекса долгосрочных целей, заданий и направлений согласованных действий региональных и государственных органов власти, властных структур сотрудничающих территорий, направленных на достижение главной цели – повышение благосостояния населения региона с помощью использования его экономико-географических преимуществ на основе создания устойчивой и сбалансированной системы межрегиональных и межгосударственных взаимосвязей. Стратегия межрегионального сотрудничества представлена как трехуровневая система, включающая стратегическую цель и направления развития, стратегические действия межрегионального сотрудничества. Обоснованы этапы оценки факторов развития межрегионального сотрудничества.

**Ключевые слова:** межрегиональное сотрудничество, регион, стратегия, система, факторы, механизм.

**Summary.** The structure and logic of construction of inter-regional collaboration strategy was introduced. The strategy of inter-regional collaboration is represented as a system of long-term aims, tasks and directions of